

**ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΣΤΗΡΙΞΗ ΤΩΝ ΕΥΠΑΘΩΝ, ΙΔΙΩΣ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ
ΟΜΑΔΩΝ ΧΩΡΙΣ ΕΠΙΒΟΛΗ ΝΕΑΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ**

του Νέστορα Ε. Κουράκη

(διασκευή από τις τελευταίες παραγράφους του νέου βιβλίου του Νέστορα Κουράκη «Κοινωνική Δικαιοσύνη. Μεταλλάσσοντας τις προκλήσεις σε ευκαιρίες», Αθήνα, εκδ. Αντ.Ν. Σάκκουλα, 2016).

Σύμφωνα με πρόσφατη ειδησεογραφία, η Ελλάδα βρίσκεται στην πρώτη πεντάδα της οικονομικής δυστυχίας του Bloomberg¹. Βέβαια, το γεγονός αυτό δεν πρέπει να μας εκπλήσσει, καθώς είναι γνωστό ότι στην Ελλάδα της κρίσης, το χρέος των ελληνικών νοικοκυριών ανέρχεται στο 94% του διαθέσιμου εισοδήματός τους², γεγονός το οποίο, μαζί με την εξαιρετικά υψηλή ανεργία (περί το 24 %)³, και το ιδιαίτερα υψηλό επίπεδο φτωχοποίησης και κοινωνικού αποκλεισμού (36% για το 2014, στοιχεία ΕΛΣΤΑΤ⁴) δίνουν μια εύλογη εξήγηση γιατί όσοι ζούμε στην Ελλάδα, και ιδίως όσοι ανήκουμε στις λεγόμενες ευπαθείς ή ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες, αισθανόμαστε τόσο βαριά τη σκιά της δυστυχίας επάνω μας. Πώς όμως μπορεί να αντιμετωπισθεί αυτή την κατάσταση;

¹ Βλ. σχτ. δημοσίευμα της εφημ. «Καθημερινή» της 5.2.2016, σελ. 23.

² Σύμφωνα με έκθεση της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, το 2014 το διαθέσιμο εισόδημα των Ελλήνων ανερχόταν στα 11.544 ευρώ, ενώ ταυτόχρονα κάθε πολίτης χρωστούσε κατά μέσο όρο το ποσό των 10.351 ευρώ -βλ. σχτ. δημοσίευμα της εφημ. «Καθημερινή» της 11.11.2015, σελ. 19.

³ Ειδικότερα, τον Φεβρουάριο 2016 η συνολική ανεργία στην Ελλάδα έφθανε το 24,2 % (δηλ., σε αριθμό επισήμως δηλωμένων ανέργων: 1.158.731 άτομα!), ενώ εντυπωσιακοί ήταν επίσης οι αριθμοί για ανέργους νέους ηλικίας 15-24 ετών: 51,4 %, καθώς και για τους μεγαλύτερης ηλικίας ανέργους 55-64 ετών: 19,3% -βλ. την ειδησεογραφία της εφημ. «Καθημερινή» της 13.5.2016, σελ. 19, με τίτλο: «Αύξηση του ποσοστού ανεργίας στις ηλικίες άνω των 55 ετών».

⁴ Βλ. εφημ. «Τα Νέα» της 24.6.2015, σελ. 27, όπου δημοσίευμα του *Ηλία Γεωργάκη*, με τίτλο: «Οι 4 στους 10 Έλληνες ζουν κάτω από τα όρια της φτώχειας».

Μακροπρόθεσμα, ενδείκνυται προφανώς να καταρτισθεί ένα εθνικό πρόγραμμα οικονομικής ανάπτυξης, με έμφαση σε μέτρα που θα δώσουν κίνητρα στην προσέλκυση επενδύσεων και τη διευκόλυνση δημιουργίας νεοφυών επιχειρήσεων (π.χ. να μπορούν αυτές οι επιχειρήσεις να ιδρύονται αμέσως, χωρίς πολλές γραφειοκρατικές διατυπώσεις και χωρίς οποιαδήποτε φορολόγηση για τα πρώτα δύο έτη λειτουργίας τους). Έμφαση όμως θα πρέπει, πιστεύω, να δοθεί και σε μέτρα που θα στοχεύουν στον περιορισμό της αρνητικής επίδρασης όλων εκείνων των δομικών παραγόντων, που ευνοούν τις πελατειακές σχέσεις και τη διαφθορά⁵ και που ασφαλώς έχουν συμβάλει αποφασιστικά στη σημερινή κρίση της χώρας⁶.

Όμως, αυτή η προσέγγιση έχει ένα μακροπρόθεσμο, στρατηγικό χαρακτήρα, ενώ στην προκείμενη περίπτωση «οι καιροί ου μενετοί»: Επιβάλλεται, δηλ., η λήψη και άμεσων μέτρων, με σκοπό την εξεύρεση χρημάτων, ώστε να διασφαλισθεί μια στοιχειώδης προστασία των ευάλωτων κυρίως κοινωνικών ομάδων σε επίπεδο υπηρεσιών υγείας, κοινωνικής ασφάλισης, παροχής υποχρεωτικής

⁵ Ήδη σε σειρά εργασιών μου, μου δόθηκε η ευκαιρία να προτείνω ορισμένα πρακτικά μέτρα που θα περιόριζαν την αρνητική επίδραση αυτών των προβληματικών καταστάσεων, δίνοντας προτεραιότητα αφενός στη συγκρότηση ενός ενιαίου φορέα (π.χ. μιας Ανεξάρτητης Αρχής), στην οποία να ενταχθούν όλες οι επιμέρους υπηρεσίες που ασχολούνται με τη διαφθορά (εκτός βέβαια από τις εισαγγελικές και δικαστικές αρχές, που έχουν κατοχυρωμένη τη συνταγματική τους αυτονομία και ανεξαρτησία), και αφετέρου στην καλά οργανωμένη υποδοχή από τον εν λόγω φορέα και ενδελεχή διερεύνηση καταγγελιών για κρούσματα διαφθοράς, καθώς και στην εν συνεχεία επιβολή από τα αρμόδια πειθαρχικά ή/και δικαστικά όργανα των νομίμων κυρώσεων στους παρανομούντες - Βλ. ιδίως *Νέστορα Κουράκη*, Καταπολεμώντας τη διαφθορά στην Ελλάδα, σε *N. Κουράκη/ Κ.Δ. Σπινέλλη/ Π. Ζαγούρα* (επιμ.), Διαφάνεια και Καταπολέμηση της Διαφθοράς, Αθήνα/ Κομοτηνή: Α.Ν. Σάκκουλας, 2012, 299-314, και *του ιδίου*, Η δωροδοκία από την άποψη της αντεγκληματικής πολιτικής, με ιδιαίτερη έμφαση στις Συστάσεις προς την Ελλάδα της Επιτροπής (Ομάδα Κρατών) για την Καταπολέμηση της Διαφθοράς του Συμβουλίου της Ευρώπης (GRECO), ΠοινΧρ ΕΓ' 2013, 561-567: 566 επ.

⁶ Χαρακτηριστική είναι εν προκειμένω η ακόλουθη σκέψη του *Στέλιου Ράμφου* (στο έργο του: *Η Νίκη σαν Παρηγοριά*, Αθήνα: εκδ. Αρμός (Μούσες), 2015³, σελ. 225): «Το πολιτικό σύστημα δεν αφήνει [το κράτος] να διαδραματίσει τον ιδιαίτερο ρόλο του οπότε αντί παροχής υπηρεσιών στους πολίτες προσφέρει εξυπηρετήσεις στους κομματικούς φίλους. Αν παραβλέψουμε αυτή την κρίσιμη παράμετρο, δεν θα καταλάβουμε ποτέ γιατί βρισκόμαστε μονίμως σε κρίση».

παιδείας και επιδότησης της ανεργίας, σύμφωνα με τις επιταγές του Κοινωνικού Κράτους που ισχύει και στη χώρα μας.⁷

Ειδικότερα, ως προς την *εξασφάλιση χρημάτων για τις ευπαθείς ομάδες*, η προοδευτική φορολογία είναι ασφαλώς μια εύκολη λύση, που άλλωστε προβλέπεται και από το ισχύον ελληνικό Σύνταγμα, κατά το οποίο «οι Έλληνες πολίτες συνεισφέρουν χωρίς διακρίσεις στα δημόσια βάρη, ανάλογα με τις δυνάμεις τους» (ά. 4 § 5 Συντ.). Ωστόσο είναι φανερό ότι οι Έλληνες πολίτες, αφ' ότου ξέσπασε η κρίση το 2009, έχουν υποστεί απaráδεκτη αφαίμαξη λόγω υπερφορολόγησης και ασφαλώς δεν αντέχουν νέες φορολογίες, οι οποίες, επομένως, δεν αναμένεται να τελεσφορήσουν, αφού το πιθανότερο είναι να εξωθήσουν τους πολίτες σε φοροδιαφυγή και φοροαποφυγή. Η σκέψη αυτή επιρρωνύεται και από τη διαπίστωση, ότι «ο [υπερβολικός] φόρος σκοτώνει τον φόρο», ότι, δηλ., πολύ πιο εύκολα πληρώνει κανείς τον μικρότερο φόρο, παρά τον μεγάλο, ιδίως όταν το σύνολο των επιβαλλομένων φόρων υπερβαίνει συνολικά το 50-60% του φορολογητέου εισοδήματος, όπως συμβαίνει στην Ελλάδα σήμερα. Εξάλλου, μια τέτοια πολιτική φορολογίας σε οριζόντια βάση «επί δικαίους και αδίκους» κινδυνεύει να πλήξει και να πνίξει ολοκληρωτικά όσες επιχειρήσεις ανακάμπτουν από την κρίση ή και ιδρύθηκαν εν μέσω κρίσης επιχειρήσεις («νεοφυείς»), πράγμα το οποίο ευλόγως θα οδηγούσε εν τέλει την όποια ανάκαμψη σε οπισθοδρόμηση και αποτυχία. Επομένως, αυτό που κυρίως απαιτείται για την οικονομική στήριξη του Κοινωνικού Κράτους και της Κοινωνικής Δικαιοσύνης είναι να χαραχθεί μια πολιτική που θα στηριχθεί σε *ευρηματικές ιδέες*. Γνωρίζω ότι αυτό αποτελεί τη δύσκολη επιλογή, ωστόσο πιστεύω ότι είναι πλέον η μόνη βατή οδός για τη συγκέντρωση χρημάτων χωρίς την εκ νέου θυσία των συνήθων «υποζυγίων». Πώς όμως θα μπορούσε να γίνει αυτό;

Μια πρώτη ιδέα θα ήταν η εξεύρεση χρημάτων από εκείνους ειδικά τους Έλληνες πολίτες, των οποίων η περιουσία (στο εξωτερικό)

⁷ Πέτρος Παραράς, Φιλελευθερισμός και Κοινωνική Δικαιοσύνη. Εισαγωγικές Σκέψεις, σε: *του ιδίου* (επιμ.), Φιλελευθερισμός και Κοινωνική Δικαιοσύνη. *Libéralisme et Justice Sociale*, Αθήνα/ Κομοτηνή: εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 1994, 15-37: 25.

ανέρχεται σε εκατομμύρια ή και δισεκατομμύρια ευρώ. Υπενθυμίζεται, ότι σύμφωνα με στοιχεία⁸, οι Έλληνες «κροίσοι» με κινητή περιουσία άνω των 30 εκατομμυρίων ευρώ περιουσία υπολογίζονταν το 2014 σε 576 (εκ των οποίων 11 δισεκατομμυριούχοι), και ότι οι συμπολίτες μας αυτοί έχουν συνολική περιουσία 88 δισ. ευρώ, με ρυθμούς, μάλιστα, αύξησης αυτής της περιουσίας κατά 16,7% ετησίως! Διερωτάται, λοιπόν, κανείς πόσο πολύ θα μπορούσαν να εξασφαλισθούν από αυτούς χρήματα είτε υπό μορφή φορολόγησης, όπως συνέβη με τη Χριστίνα Ωνάση, που υποχρεώθηκε το 1983 να πληρώσει τον φόρο κληρονομιάς για τον αποθανόντα πατέρα της Αριστοτέλη Ωνάση⁹, είτε υπό μορφή χορηγιών μέσω του συστήματος της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης¹⁰. Επίσης, οι ιδιαίτερα εύποροι αυτοί Έλληνες

⁸ Βλ. *Credit Suisse Research Institute*, Global Wealth Report 2014 και *Credit Suisse Research Institute*, Global Wealth Databook 2014, και τα δύο διαθέσιμα στο διαδίκτυο. Επίσης, με χορηγό μια άλλη ελβετική Τράπεζα, την UBS (Union de Banques Suisses) έχει εκπονηθεί και δημοσιεύεται στο διαδίκτυο η έκθεση Wealth-X and UBS Billionaire Census για το 2014, που αφορά τους λεγόμενους «υπερ-πλούσιους»/«κροίσους» του πλανήτη, με κινητή περιουσία άνω των 30 εκατομ. δολαρίων. Με βάση τα στοιχεία της δεύτερης αυτής τράπεζας, οι Έλληνες «κροίσοι» υπολογίζονταν το 2014 σε 576 (εκ των οποίων 11 δισεκατομμυριούχοι), με περιουσία 88 δισ. ευρώ και με ρυθμούς ετήσιας αύξησης αυτής της περιουσίας σε 16,7%! Πρβλ. αναλυτικά στοιχεία σε δημοσίευμα της εφημ. «Καθημερινή» της 21.11.2014, σελ. 26 (τίτλος: «Αυξήθηκαν οι πολύ πλούσιοι στην Ελλάδα»). Πάντως, πρέπει να σημειωθεί ότι η αύξηση του πλούτου, που προαναφέρθηκε, αφορά μόνο τα πολύ υψηλά εισοδήματα και περιουσίες, που συνήθως βρίσκονται στο εξωτερικό.

⁹ Βλ. σχτ. αφήγηση του τότε Υπουργού Οικονομικών Δημήτρη Τσοβόλα στο διαδίκτυο, σε κείμενο με τίτλο: «Ο Τσοβόλας αποκαλύπτει μια άγνωστη ιστορία με την Χριστίνα Ωνάση».

¹⁰ Είναι γνωστό ότι με τον θεσμό της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης παρέχονται κοινωφελείς υπηρεσίες, έστω και μικρής εμβέλειας (π.χ. δημιουργία μιας παιδικής βιβλιοθήκης σε δημοτικό πάρκο), κυρίως σε αδύναμες και ευπαθείς κοινωνικές ομάδες, ενώ προάγονται παράλληλα ο πολιτισμός και ο αθλητισμός. Συνήθως οι υπηρεσίες αυτές υλοποιούνται από τις επιχειρήσεις είτε με αυτόνομες υπηρεσίες τους, είτε και σε συνεργασία με μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς και με στόχο την ευαισθητοποίηση του κοινού σε θέματα προστασίας περιβάλλοντος, αντιμετώπισης ασθενειών, καταπολέμησης της φτώχειας, κ.λπ. Συχνά για την υλοποίηση τέτοιων πρωτοβουλιών χρησιμοποιούνται οι κατευθυντήριες αρχές εταιρικής υπευθυνότητας της Global

θα μπορούσαν να ενθαρρυνθούν από το Ελληνικό Κράτος (με φορολογικές απαλλαγές, βραβεύσεις κ.λπ.), για να αξιοποιήσουν τον θεσμό των επενδύσεων με κοινωνική υπεραξία (socially responsible investing)¹¹ ή, έστω, να προβούν σε κοινωφελείς δωρεές, όπως π.χ. η ανέγερση και ο εξοπλισμός μιας νοσοκομειακής μονάδας¹². Κάτι ανάλογο θα μπορούσε να γίνει και στο εξωτερικό, υπό μορφή δημιουργίας ενός «Ταμείου Αλληλεγγύης για τον Ελληνισμό», στο οποίο θα κατέθεταν τις εισφορές τους για κοινωφελείς σκοπούς στην Ελλάδα, οι Έλληνες της Ομογένειας, οι ελληνικής καταγωγής εφοπλιστές και όσοι άλλοι φίλοι της Ελλάδας θα το επιθυμούσαν στις ΗΠΑ, τον Καναδά, την Αυστραλία και αλλού. Αλλωστε, η Ελλάδα

Reporting Initiative, προσβάσιμες και στο διαδίκτυο: <https://www.globalreporting.org/standards/g4/Pages/default.aspx> Ειδικά με το λεγόμενο Cause Marketing, οι επιχειρηματικές πρωτοβουλίες επικεντρώνονται σε ένα σκοπό που βρίσκεται στην επικαιρότητα, εφόσον βέβαια αυτός είναι κοινωφελής, έτσι ώστε οι καταναλωτές να μεταπηδούν ευκολότερα σε προϊόντα που συνδέονται με έναν τέτοιο σκοπό –βλ. αναλυτικά τα σημειώματα, αντίστοιχα, των *Θάνου Μπελαλίδη* και *Μιχάλη Σπανού* στην ειδική έκδοση με τίτλο «Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη» της εφημ. «Έθνος της Κυριακής» της 20.3.2016, σελ. 4/36.

¹¹ Πρόκειται για επενδυτικές πρωτοβουλίες που έχουν ως διττό επενδυτικό στόχο το κέρδος και την ωφέλεια της κοινωνίας –π.χ. περιβαλλοντικά βιώσιμη ανάπτυξη, προστασία καταναλωτών, διασφάλιση υγιεινών συνθηκών εργασίας, ηθική δεοντολογία στις επιχειρήσεις, προστασία Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και καταπολέμηση της διαφθοράς –βλ. διεξοδικά στο διαδίκτυο: https://en.wikipedia.org/wiki/Socially_responsible_investing και την ειδησεογραφία του πρακτορείου Bloomberg στην εφημ. «Καθημερινή» της 5.12.2014, σελ. 23, με τίτλο: «Στα 50 δισ. δολάρια η αξία των επενδύσεων με κοινωνική υπεραξία».

¹² Πράγματι, πέρα από τις επενδυτικές πρωτοβουλίες, σημαντικό ρόλο για την υλοποίηση μέτρων που στηρίζουν κοινωφελείς σκοπούς διαδραματίζουν και οι δωρεές από τους περιουσιακά ισχυρούς, υπό μορφή φιλανθρωπίας –βλ. σχτ. την ειδησεογραφία της εφημ. «Καθημερινή» της 18.11.2015, σελ. 22, με τίτλο: «Λιγότερες και μικρότερες δωρεές από πλουσίους. Μειώνονται οι φιλάνθρωποι που προσφέρουν σε αγαθοεργίες ποσά άνω του 1 εκατ. δολαρίων». Επίσης, συναφής είναι και η ειδησεογραφία για την απόφαση του δισεκατομμυριούχου Μαρκ Ζούκερμπεργκ, συνιδρυτή του Facebook, και της συζύγου του Πρισίλα Τσαν, να δωρηθεί το 99% των μετοχών της εταιρείας τους, αξίας 45 δισ. δολαρίων, για κοινωφελείς σκοπούς: εφημ. Realnews της 6.12.2015, σελ. 63 και εφημ. «Καθημερινή» της 4.12.2015, σελ. 9.

έχει μακρά παράδοση στην κάλυψη κοινωφελών αναγκών της από εθνικούς ευεργέτες, κατά το παράδειγμα επιφανών Ελλήνων της διασποράς, όπως οι αδελφοί Ζάππα, ο Αβέρωφ, ο Τοσίτσας, ο Αρσάκης, ο Μαρασλής, ο Βαλλιάνος κ.ά., αλλά και ενόψει αξιέπαινων πρωτοβουλιών στη σύγχρονη εποχή από πολιτιστικά ιδρύματα, όπως, όλως ενδεικτικά το Ίδρυμα Σταύρου Νιάρχου, το Ίδρυμα Αλέξανδρος Σ. Ωνάσης, το Ίδρυμα Ιωάννη Σ. Λάτση και το Ίδρυμα Ιωάννου Πατέρα¹³.

Όμως, και σε ένα γενικότερο, στρατηγικό επίπεδο θα μπορούσαν να γίνουν σοβαρά βήματα για τη μείωση των κοινωνικο-οικονομικών ανισοτήτων και την εξοικονόμηση χρημάτων για τις ανάγκες των ευπαθών, ιδίως κοινωνικών ομάδων, όπως π.χ. με την καθιέρωση πλήρους διαφάνειας στον τρόπο με τον οποίο φορολογούνται οι πολυεθνικές εταιρείες, οι οποίες χρησιμοποιούν συνήθως για λόγους φοροαποφυγής το εργαλείο των λεγομένων «φορολογικών παραδείσων». Σημειώνεται εν προκειμένω ότι ήδη από το 2013 ο ΟΟΣΑ ετοίμασε ειδικό πρόγραμμα δράσης με τίτλο «Action Plan on Base Erosion and Profit Shifting –BEPS» (διαθέσιμο στο διαδίκτυο) και ότι το πρόγραμμα αυτό βρήκε ανταπόκριση και στήριξη από τους ηγέτες των 20 ισχυρότερων οικονομικά χωρών (G20) στις κατά καιρούς συναντήσεις τους¹⁴, χωρίς όμως έως τώρα να έχει προχωρήσει η εφαρμογή της.

Στον ίδιο κύκλο θεμάτων, σημαντικό θα ήταν να προωθηθεί διεθνώς η συζήτηση για υλοποίηση ενός νέου Σχεδίου Μάρσαλ που να αφορά την οικονομική ενίσχυση όχι μόνο για χώρες της Μέσης Ανατολής που έχουν πληγεί από τον πόλεμο, όπως πρότεινε στο Νταβός τον Ιανουάριο 2016 ο Βόλφγκανγκ Σώμπλε¹⁵, αλλά και για όσες χώρες της Νότιας Ευρώπης αντιμετωπίζουν σοβαρά οικονομικά προβλήματα, όπως συμβαίνει πρωτίστως με την Ελλάδα. Ένα τέτοιο Σχέδιο εκπονήθηκε ήδη το 2013 από το αμερικανικό Ινστιτούτο

¹⁴ Βλ. π.χ. το ανακοινωθέν που εξέδωσαν στη συνάντησή τους της 15-16.11.2015: G20 Leaders' Communiqué. Antalya Summit, § 15, διαθέσιμο στο διαδίκτυο.

¹⁵ Βλ. σχτ. ειδησεογραφία στο διαδίκτυο: <http://www.politico.eu/article/berlin-wants-eu-incentives-for-middle-east-help-on-refugees/>

Οικονομικής Επιστήμης Levy¹⁶. Λίγο πρωτότερα, τον Δεκέμβριο 2012, δόθηκε στη δημοσιότητα από τη Συνομοσπονδία των Γερμανικών Σωματείων Εργαζομένων (DGB) μια έκθεση με τον χαρακτηριστικό τίτλο «Ένα Σχέδιο Μάρσαλ για την Ευρώπη»¹⁷, όπου επίσης περιλαμβάνονται προτάσεις για επενδύσεις και παροχή αναπτυξιακών κινήτρων στις χώρες της Νότιας Ευρώπης. Διερωτάται κανείς πόσο πολύ αξιοποιήθηκαν από την Ελλάδα οι θετικές αυτές για τα συμφέροντά της πρωτοβουλίες.

Εξάλλου, μία ακόμη πρόταση ευρύτερου βεληνεκούς που θα άξιζε να συζητηθεί, αλλά που απαιτεί ισχυρές διακρατικές συμμαχίες, μιαν επιτυχή, δηλ., διασύνδεση των ελληνικών συμφερόντων προς εκείνα άλλων χωρών (ιδίως των νοτιοευρωπαϊκών), είναι αυτή του *Τομά Πικετί* σε σχέση με το ευρωπαϊκό νόμισμα και την οικονομική εξισορρόπηση στην Ευρώπη. Ειδικότερα, σε συνέντευξή του στην εφημερίδα «Καθημερινή»¹⁸, ο γάλλος οικονομολόγος, απαντώντας σε ερώτημα ως προς το κατά πόσον η κρίση στην Ευρωζώνη θα επανέλθει δριμύτερη, τοποθετήθηκε ως εξής: «Πιστεύω ότι ένα

¹⁶ Βλ. *Dimitri B. Papadimitriou/ Gennaro Zezza/ Michalis Nikiforos*, A Levy Institute Model for Greece. Technical Paper, διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <http://www.levyinstitute.org/publications/a-levy-institute-model-for-greece> - πρβλ. και το δημοσίευμα του *Πανίκου Παναγιώτου* με τίτλο «Σχέδιο Μάρσαλ για όλες τις ανάγκες. Για Ελλάδα, Ευρώπη, πρόσφυγες και τις χώρες της Μέσης Ανατολής», στην κυπριακή εφημερίδα «Φιλελεύθερος της Κυριακής» της 7.2.2016, σελ. 29.

¹⁷ DGB, A Marshall Plan for Europe, διαθέσιμο στο διαδίκτυο.

¹⁸ Βλ. εφημ. «Καθημερινή» της 19.12.2014, σελ. 3, όπου συνέντευξη του *Τομά Πικετί* στη δημοσιογράφο *Ξένια Κουναλάκη*, με τίτλο: «Η κρίση θα έρχεται και θα επανέρχεται». Αντίστοιχες απόψεις φαίνεται ότι συμερίζεται, μεταξύ άλλων, και ο νομπελίστας οικονομολόγος *Joseph Stiglitz* (στο έργο του: Ο θρίαμβος της απληστίας, μτφρ. Νίκος Ρούσος, Αθήνα: εκδ. Παπαδόπουλος, 2011, σελ. 138), κατά τον οποίο: «Κανένα ενιαίο νόμισμα δεν μπορεί να λειτουργήσει χωρίς μεγαλύτερη συνεργασία (που να περιλαμβάνει και τη δημοσιονομική βοήθεια) από αυτή που υπάρχει σήμερα [για το ευρώ...] Η Ευρώπη δημιούργησε ένα ταμείο αλληλεγγύης για τη βοήθεια των νέων μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που στην πλειονότητά τους ήταν φτωχότερα από τα άλλα. Αμέλησε όμως να δημιουργήσει ένα ταμείο αλληλεγγύης που θα βοηθά κάθε μέλος της ευρωζώνης το οποίο δέχεται πιέσεις. Χωρίς ένα τέτοιο ταμείο οι μελλοντικές προοπτικές του ευρώ είναι ζοφερές».

ενιαίο νόμισμα με 18 διαφορετικά δημόσια χρέη, 18 διαφορετικά επιτόκια, πάνω στα οποία μπορούν να κερδοσκοπούν οι αγορές, 18 διαφορετικά φορολογικά συστήματα που ανταγωνίζονται το ένα το άλλο, είναι ένα σύστημα που δεν λειτουργεί, ούτε θα λειτουργήσει ποτέ. Όσο οι χώρες της Ευρωζώνης δεν αποδεικνύουν τη βούλησή τους να παραμείνουν μαζί με ένα κοινό δημόσιο χρέος, επιτόκιο και φορολογική πολιτική (τουλάχιστον ενιαίο φόρο στις επιχειρήσεις και ιδανικά και έναν κοινό φορολογικό συντελεστή στα ανώτατα εισοδήματα και πλούτο), η κρίση εμπιστοσύνης θα έρχεται και θα επανέρχεται. Το πρόβλημα είναι απλό: η Γερμανία και η Γαλλία αποφάσισαν το 2011-2012 ότι δεν θέλουν να μοιραστούν τα χαμηλά τους επιτόκια με τη Νότια Ευρώπη. Αυτή ήταν μια πολύ εγωιστική και ανεγκέφαλη απόφαση, το τίμημα της οποίας πληρώνουμε σήμερα, ειδικά στην Ελλάδα». Θα προσθέταμε εδώ ότι στις ΗΠΑ, χάρη σε ηγέτες με ευρύτερο όραμα, καλύτερη συγκρότηση του (ομοσπονδιακού) κράτους τους, μεγαλύτερο πνεύμα αλληλεγγύης μεταξύ των πολιτών τους και χωρίς εμμονικές ιδέες για αποπληθωρισμό και λιτότητα, η κρίση ξεπεράστηκε ήδη¹⁹,

¹⁹ Πρβλ. στην εφημ. «Καθημερινή» της 12.12.2014, σελ. 23, το σημείωμα του *Κώστα Καρκαγιάννη* με τίτλο «Μείωση του δημοσιονομικού ελλείμματος μέσω ανάπτυξης στις ΗΠΑ». Επίσης, βλ. το σημείωμα του *Ιωάννη Θεοδοσίου*, Καθηγητή Οικονομικών στο University of Aberdeen, UK, στην εφημ. «Καθημερινή» της 10.3.2015, σελ. 11, με τίτλο: «Γιατί η πολιτική λιτότητας δεν σώζει την οικονομία». Με το ίδιο πνεύμα, δύο διακεκριμένοι οικονομολόγοι διατυπώνουν τη γνώμη ότι η πολιτική της λιτότητας στην Ελλάδα δεν έφερε τελικά τα προσδοκώμενα αποτελέσματα: Ο *Πέτερ Μπόφινγκερ*, μέλος της Επιτροπής Οικονομικών Εμπειρογνομώνων της Γερμανικής Κυβέρνησης, ο οποίος προβλέπει περαιτέρω επιδείνωση της οικονομικής κατάστασης στην Ελλάδα και προτείνει τη μη εφαρμογή προγραμμάτων λιτότητας για δύο χρόνια, «με την ελπίδα ότι η οικονομία της [=χώρας] θα ξαναβρεί από μόνη της τον εαυτό της», όπως συνέβη «στην περίπτωση της Ισπανίας, η οποία από το 2013 έχει σταματήσει την πολιτική της λιτότητας, με αποτέλεσμα η οικονομία της να ξανατρέχει». Και ο *Ζολτ Νταρβάς*, επικεφαλής οικονομολόγος του Ινστιτούτου Bruegel των Βρυξελλών, κατά τον οποίο «η περαιτέρω δημοσιονομική προσαρμογή [στην Ελλάδα] θα πρέπει να καθυστερήσει αρκετά χρόνια μέχρι να επανέλθει η οικονομική ανάπτυξη. Αυτό που η Ελλάδα χρειάζεται περισσότερο αυτή τη στιγμή είναι η ελπίδα για το μέλλον. Αυτή η ελπίδα δεν θα πραγματοποιηθεί ώσπου να επανέλθει η οικονομική ανάπτυξη και η δημιουργία θέσεων εργασίας. Η οικονομική ανάπτυξη θα βελτιώσει επίσης το πρωτογενές ισοζύγιο, ακόμη και

αφήνοντας μάλιστα περιθώρια και για εφαρμογή ριζοσπαστικών μέτρων Κοινωνικής Δικαιοσύνης, όπως το πρόγραμμα κοινωνικής ασφάλισης Obamacare. Μήπως είναι καιρός και η Ευρώπη να αντλήσει συμπεράσματα από τις επιτυχίες των άλλων χωρών;

χωρίς περαιτέρω δημοσιονομική προσαρμογή, και με τον τρόπο αυτό θα συμβάλει στην επίτευξη του μακροπρόθεσμου στόχου του πρωτογενούς ισοζυγίου» -βλ. και τις δύο δηλώσεις σε αντίστοιχες συνεντεύξεις προς *Νίκο Χειλά* και *Αργύρη Παπαστάθη*, στην εφημ. «Το Βήμα της Κυριακής» της 29.5.2016, σελ. Α6 και Α8.